

ПОНЯТТЯ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ліпчєвська І.Л.

Анотація. У публікації розглянуто сутність феномену візуалізації в освітньому процесі, зокрема у початковій школі. Представлені різні підходи до визначення поняття «візуалізація» та проаналізовано їх особливості.

Abstract. The publication contains the visualization phenomenon essence in the educational process, particularly in elementary school. Different visualization definition approaches are presented and their peculiarities are analyzed.

Постановка проблеми. Візуалізація вербальної інформації в освітньому процесі початкової школи є нововведенням Нової української школи, що підтверджується порівняльним аналізом стандартів 2011 та 2018 років та відповідних програм початкової освіти. Власне, можна стверджувати, що в межах шкільної програми увага цьому питанню приділяється, але цілісної методики немає. Важливість використання візуалізації під час навчання підтверджується сучасними дослідженнями сприйняття людиною інформаційних потоків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою візуалізації інформації в освітньому процесі займалися С. Аранова, В. Давидов, П. Ерднієв, Л. Занков, В. Зінченко, Г. Лаврентьєв, Н. Манько, О. Пескова та інші. Дослідженню візуального мислення присвячені роботи Р. Арнхейма, Н. Резніка, В. Зінченко, В. Сквирського та інших. Побудова мислеобразів у контексті асоціативної проєкції висвітлена у працях Р. Андерсона, Ф. Бартлетта, у контексті теорії фреймів – у працях Ч. Фолкера, М. Мінського та інших.

Визначення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується публікація. Проблема візуалізації є одним з викликів, які постають перед сучасною початковою освітою. Проте у педагогічній науці немає однозначного тлумачення цього поняття, що ускладнює дослідження та впровадження візуалізації в освітній процес.

Постановка завдання. Метою публікації є розкриття феномену «візуалізації» у контексті сучасного освітнього процесу, висвітлення та аналіз поглядів науковців щодо суті та особливостей цього поняття.

Відповідно до досліджень сприйняття людиною інформаційних потоків, для сучасних дітей візуальні образи є більш значущими у порівнянні зі звуковими, тактильними та іншими, зокрема вони краще засвоюються у навчанні. Це призвело до активного впровадження візуалізації в освітній процес.

Зазначимо, що відповідно до формулювання К. Юнга, який ввів поняття «візуалізація», під цим терміном розуміють властивість людської свідомості створювати оптичні образи оточуючої дійсності, засновані на образному мисленні людини. У процесі дослідження проблеми візуалізації були сформульовані різні визначення цього феномену з уточненнями, які мають вагомий відмінності.

Термін «візуалізація» (від лат. Visualis – зоровий) найчастіше трактується у довідниковій літературі як:

- візуальне представлення даних;
- представлення фізичного явища чи процесу у формі, зручній для зорового сприйняття;
- представлення інформації у вигляді оптичного зображення (рисуноків та фотографій, графіків, діаграм, структурних схем, таблиць, карт тощо).

У навчальній практиці наведені визначення ототожнюють візуалізацію інформації з її ілюстрацією, тобто пасивним сприйняттям учнями відповідного дидактичного матеріалу. Безумовно, засоби наочного представлення інформації сприяють засвоєнню навчального матеріалу, глибшому усвідомленню понять, явищ чи процесів. Також Н. Бровка зазначає, що «...візуалізація має розумітися ширше, ніж просто можливість зорового сприйняття,

оскільки, впливаючи на органи чуття учня, вона забезпечує формування більш цілісного уявлення про поняття, що сприяє більш міцному засвоєнню навчального матеріалу і одночасно розвиває емоційно-ціннісне відношення до отриманих знань».

Проте візуалізація – це не стільки кінцевий результат, скільки процес, який веде до розуміння, розвитку критичного, логічного, системного та візуального мислення. Стрижнем зазначеного процесу є створення та екстраполяція цілісної думки-образу, яка формується усіма каналами сприйняття.

А. Вербицький визначає процес візуалізації як «згорання змісту розумового процесу в наочний образ; будучи сприйнятим, образ може бути розгорнутим і слугує опорою адекватних розумових і практичних дій». Цей процес реалізує запам'ятовування інформації, усвідомлення її суті, можливості застосування в різних контекстах, формування особистісного ставлення до неї.

Р. Андерсон, Ф. Бартлетт, М. Мінський, Ч. Фолкер також трактують феномен візуалізації як процес перетворення інформації, сприйнятої через призму власної свідомості, у наочний образ. Візуалізація визначається як складова пізнавальної діяльності, яка реалізується у винесенні мислених образів з внутрішнього плану на зовнішній. У зазначеній концепції першочерговим визначається аспект стихійного визначення форми мислених образів засобом механізму асоціативної проекції. У контексті проблеми, яка досліджується, навчання розглядається як процес та результат взаємодії внутрішнього плану діяльності учня з зовнішнім, зв'язок між якими забезпечується засобом візуалізації. З цієї точки зору остання є вкрай важливою у розвитку пізнавального інтересу та організації пізнавальної діяльності.

ВИСНОВКИ

Впровадження візуалізації в освітній процес початкової школи рухає його від пасивного сприйняття інформації учнями до активного оволодіння знаннями, а отже підвищує пізнавальну активність дітей, їх зацікавленість та вмотивованість до навчання. Важливими перевагами візуалізації у перші роки навчання також є забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою, можливість використання візуалізації, як альтернативи читанню та письму.

Проблема візуалізації навчального матеріалу, формування і розвитку візуального мислення має значний освітній потенціал та відповідає тенденціям розвитку початкової освіти в Україні. Начасі вона потребує для свого вирішення як використання традиційних підходів, так і урахування сучасних досягнень психології, психофізіології, педагогіки, лінгводидактики, а також розвитку інформаційних засобів, які стають безпосередньою базою створення візуальних образів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Минский М. Фреймы для представления знаний [Электронный ресурс] / М. Минский. – Режим доступа: <http://www.myai.narod.ru/Minsky/ch1.htm>
2. Манько Н.Н. Когнитивная визуализация дидактических объектов в активизации учебной деятельности [Электронный ресурс] / Н.Н. Манько – Режим доступа: <http://izvestia.asu.ru/2009/2/peda/TheNewsOfASU-2009-2-peda-04.pdf>
3. Макарова Е.А. Визуализация как интроскопия смыслообразов в ментальное пространство личности : монография / Е.А. Макарова ; под ред. И.В. Абакумовой. – М. : Спутник+, 2010. – 170 с.
4. Mayer R. E. Multimedia learning / R. E. Mayer. – Cambridge : Cambridge University Press, 2001.
5. McNamara D. S. Reading Comprehension Strategies: Theories, Interventions, and Technologies Mahwah, NJ / D. S. McNamara. – Lawrence Erlbaum Associates, Inc. – 2007.
6. Erfani S.M. Deepening ESP Reading Comprehension through Visualization / S. M. Erfani, A. Iranmehr, H. Davari // Journal of Language Teaching and Research. – No. 1, January 2011. – Vol. 2. – P. 270 – 273. 2000. – P. 545 – 561.